

ШАФРАН ПАЛЛАСА

Crocus pallasii Goldb. (*C. autumnalis* Pallas ex M.Bieb. 1808, non Poir. 1804; *C. pallasianus* Herb.)

Родина Півникові — Iridaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Східносередземноморський вид на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Сх. узбережжя Середземного моря, Балкани, Крим, Мала Азія. В Україні зростає в Криму. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції в степовій частині (Тарханкутський п-ів, ур. Джангуль, окол. м. Євпаторії, Саки), в передгір'ї (окол. м. Сімферополя, Севастополя: Сапун-гора, Саур-могила, Старий Крим) та в сх. частині пд. берега (окол. м. Судак, смт Коктебель, Кара-Даг) відносно чисельні, в основному представлені значною кількістю особин, але в умовах господарської діяльності зазнають негативних змін.

Причини зміни чисельності

Антропогенне навантаження — масове збирання рослин на букети і як лікарську сировину, випасання худоби.

Умови місцезростання

Зростає на степах, горбах, узліссях, кам'янистих схилах в угрупованнях кл. *Festuco-Brometea* та *Quercetea-pubescenti-petraeae*. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Осінній ефемероїд. Багаторічна трав'яна рослина 8–16 см заввишки. Бульбоцибулина сплюснутакуляста, з сітчастоволокнистими зовнішніми оболонками. Прикореневі листки вузьколінійні, розвиваються восени наприкінці цвітіння. Квітки великі, 4–4,5 см у діаметрі, рожево-бузкові, у зіві жовті. Цвіте у жовтні–листопаді, плодоносить у листопаді. Розмножується насінням та бульбоцибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи охорони.

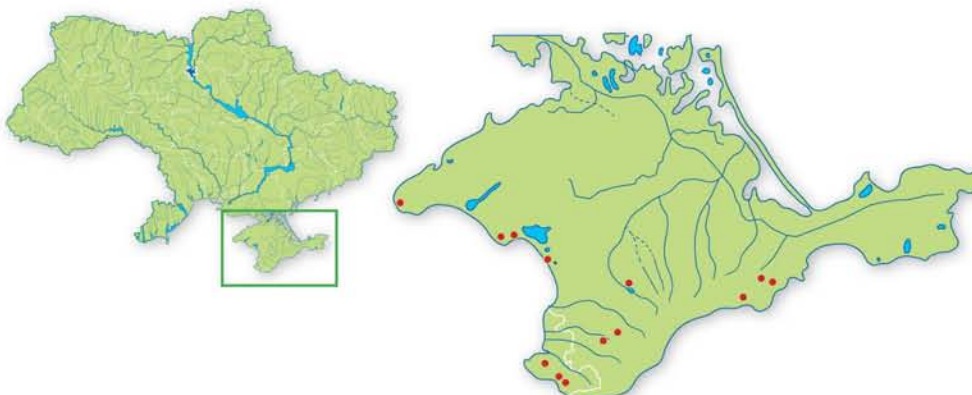
Охороняють у Карадазькому ПЗ і «Джангульському» заказнику, а також у заказниках місцевого значення. Заборонено збирання квітів на букети, викопування цибулин, випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у Нікітському ботанічному саду ННЦ УААН та в Центральному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, лікарське, харчове.

Основні джерела інформації

Дидух, Шеляг-Сосонко, 1982; Каталог редких, исчезающих ..., 1975; Крюкова, Лукс, Привалова, 1980; Миронова, Каменских, 1995; Миронова, Шатко, 1987; Редкие растения и животные Крыма. Справочник, 1988; Редкие и исчезающие растения и животные Украины. Справочник, 1988; Скворцова, 1973; ЧКУ, 1996; Чопик, 1978.

Автори: М.М. Федорончук, О.Ю. Уманець
Фото: В.В. Савчук

ШАФРАН СІТЧАСТИЙ

Crocus reticulatus Steven ex Adams (*C. luteus* M.Bieb., nom. illeg., *C. variegatus* Hoppe et Hornsch.)

Родина Півникові — Iridaceae

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення

Субсередземноморсько-малоазійський вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Поширений у Центральній Європі, Середземномор'ї, Передкавказзі, пн. частині Зх. Закавказзя, Малої Азії. В Україні — Правобережний і Лівобережний Лісостеп, Степ. Адм. регіони: Кв, Чн, См, Вн, Чк, Кд, Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції локальні, стрічкового типу, численні, повночленні. На Донецькому кряжі мають площу від 2 до 45 га з середньою щільністю 13–15 особин на м².

Причини зміни чисельності

Розорювання земель, надмірне випасання, рекреаційне навантаження, зривання на букети, весняне випалювання степів, вирубування лісів.

Умови місцезростання

На степових схилах балок і річкових долин, серед чагарників, на узліссях та в дібровах (кл. *Quercus-Fagetae*). Характерний елемент степових угруповань кл. *Festuco-Brometea*. Повночленні популяції формуються переважно в лучно-степових угрупованнях союзу *Fragario viridis-Trifolion montani*. На справжніх

степях союзу *Astragalo-Stipion* великі популяції не формуються, а на степових пасовищах (союз *Festucion valesiacaе*) трапляються поодинокі особини. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Весняний ефемероїд. Багаторічна трав'яна рослина 8–30 см заввишки. Бульбоцибулина з грубосітчасто-волокнистими, нерідко розірваними оболонками. Листки (3–4) вузькі, шилоподібні, з'являються одночасно з квітками і після цвітіння дуже видовжуються. Покривало 2–3-листе. Квітки білі або блідофіалкові з ніжно-бузковими смужками, приймочка жовтогаряча. Цвіте у березні–квітні. Плодоносить у травні–червні. Розмножується бульбоцибулинами та насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в Луганському, Українському степовому, Дніпровсько-Орільському, «Єланецький Степ» ПЗ, НПП «Гомольшанський», «Святі Гори», РЛП, заказниках та пам'ятках природи загальнодержавного та місцевого значення. Необхідно виявляти нові місцезнаходження з метою їх охорони, контролювати стан популяцій та вирощувати у ботанічних садах. Заборонено розорювання степів, надмірний випас, збирання рослин, весняне випалювання степів, вирубування лісів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у ботанічних садах та на присадибних ділянках.

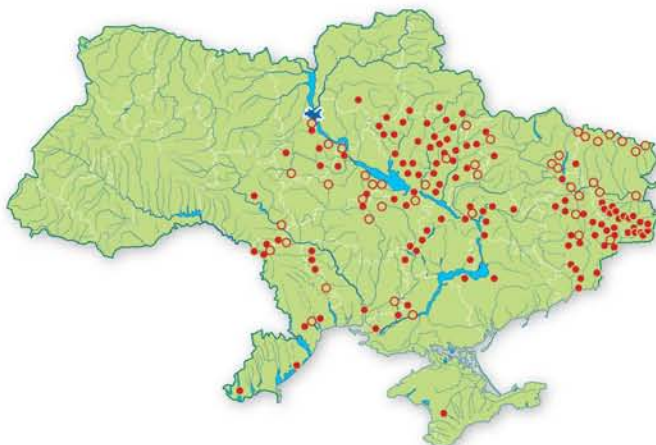
Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Байрак, Стецюк, 2005; Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Кондратюк, Бурда, 1981; Кондратюк, Остапко, 1990; Кучеревський, 2001; Остапко, 2001; Перегрим, 2004; Редкие и исчезающие виды природной флоры СССР, культивируемые в ботанических садах и других интродукционных центрах страны, 1983; Тарасов, 1983; ЧКУ, 1996.

Автори: І.А. Коротченко, М.М. Перегрим
Фото: М.М. Перегрим

ШАФРАН ГАРНИЙ

Crocus speciosus M.Bieb.

Родина Півникові — Iridaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Евксинсько-гірканський вид на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Крим, Кавказ, Мала Азія, пн. Іран. В Україні — головне пасмо Кримських гір, Керченський п-ів. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Популяції локальні з контагіозною просторовою структурою. Щільність окремих скупчень понад 30 різновікових особин на 1 м², проте кількість генеративних рослин незначна, віковий спектр повночленний, лівосторонній, популяції інвазійного типу. Відтворення популяцій здійснюється переважно вегетативним шляхом. Популяції стійкі, мають високу життєздатність.

Причини зміни чисельності

Низький рівень насінневого поновлення популяцій, низька конкурентоспроможність сходів, надмірне рекреаційне навантаження, збирання на букети, викопування бульбоцибулин.

Умови місцезростання

Має широку екологічну амплітуду. Яйли та лісовий пояс (трав'янисті і кам'янисті схили, узлісся, рідколісся, галявини, чагарники). Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Весняний ефемероїд. Багаторічна

трав'яна рослина 10–40 см заввишки. Бульбоцибулина зі шкірястою оболонкою, що розпадається на кільця, нерідко з придатковими бульбочками біля основи. Листків 2–4, лінійних, що розвиваються після цвітіння наступної весни, досягаючи 40 см завдовжки і 6–8 мм завширшки. Квітки 4–6 см завдовжки, лілові, біля основи з пурпуровою сіткою. Приймочка розсічена, рожева. Цвіте у вересні–жовтні. Вперше зацвітає на 5 рік після проростання. Розмножується насінням і вегетативно бульбоцибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється у Ялтинському гірсько-лісовому та Кримському ПЗ, а також на тери-

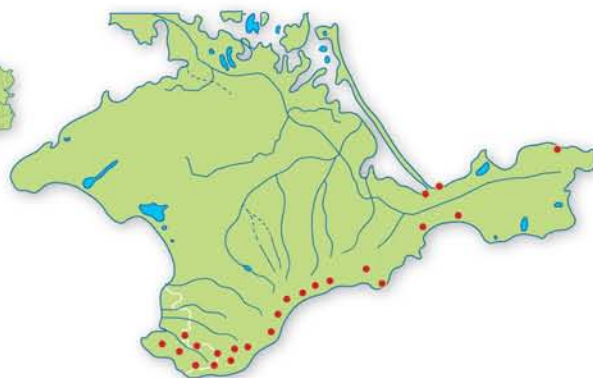
торії пам'ятки природи загальнодержавного значення «Каратау». Рекомендовано моніторинг популяцій, введення в культуру, вирощування в ботанічних садах, дотримання заповідного режиму природоохоронних територій. Заборонено збирання рослин, порушення умов зростання, випас, рекреацію.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у Нікітському ботанічному саду — ННЦ УААН, ботанічних садах Донецькому, Національному ім. М.М. Гришка НАН України та ін.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Определитель высших растений Крыма, 1972; ЧКУ, 1996; Шеляг-Сосонко, Парфенов, Чопик и др., 1980.

Автори: В.В. Новосад, В.Г. Собко
Фото: В.П. Ісіков

ШАФРАН КРИМСЬКИЙ

Crocus tauricus (Trautv.) Puring (*C. adamii* auct. non J.Gay; *C. biflorus* auct. non Mill.)

Родина Півникові — Iridaceae.

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Східносередземноморський вид з обмеженим поширенням.

Ареал виду та його поширення в Україні

Зх. Закавказзя (район Новоросійська) і Крим (в передгір'ї) — від Севастополя до Сімферополя, окол. м. Старий Крим, Феодосія, та в Гірському Криму (Ай-Петринська, Бабуган, Демерджи, Нікітська яйли), на Керченському п-ві, а також на косі Бірючий острів. Адм. регіони: Хс, Кр.

Чисельність та структура популяцій

У Криму, зокрема у гірській частині, популяції чисельні, повночленні, в інших місцях представлені поодинокими особинами.

Причини зміни чисельності

Антропогенний вплив (зривання на букети, випасання худоби, зміна природних еко-

пів внаслідок розорювання земель, штучне заліснення).

Умови місцезростання

На відкритих кам'янистих та трав'янистих схилах, галявинах, переважно на яйлах і прилеглих до них схилах, в угрупованнях кл. *Festuco-Brometea*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Весняний ефемероїд. Багаторічна трав'яна рослина 10–25 см заввишки. Бульбоцибулина з в'їчасто-зубчастим краєм кільцеподібної частини шкірястих оболонок. Листки (3–4) вузьколінійні, з білою смужкою. Покривало дволисте. Оцвітина біла або фіолетова, зовні з темнофіолетови-

ми смужками. Цвіте з кінця лютого до середини квітня, плодоносить у червні. Розмножується насінням і бульбоцибулинами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідне дослідження популяцій. Охороняють у Кримському та Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ. Заборонено збирання рослин, викопування цибулин, витоптування.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у декількох ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Каталог рідких, исчезающих и уничтожаемых растений флоры Крыма, рекомендуемых для заповедной охраны, 1975; Крюкова, Лукс, Привалова, 1980; Редкие растения и животные Крыма. Справочник, 1988; Скворцова, 1973; ЧКУ, 1996; Чопик, 1978.

Автор: М.М. Федорончук
Фото: В.В. Савчук

